

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І
АРХІТЕКТУРИ

ХАРНАМ МИХАЙЛО ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 005.21:005.591 (043.5): 658.012:338.1

**ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.00.04 — економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському національному університеті будівництва і архітектури Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
Бєлова Алла Іванівна,
Київський національний університет будівництва і архітектури,
професор кафедри економіки та менеджменту
Відокремленого структурного підрозділу «Інститут інноваційної освіти Київського національного університету будівництва і архітектури».

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Васильківський Дмитро Миколайович,
Хмельницький національний університет,
завідувач кафедрою міжнародних економічних відносин;

доктор економічних наук, професор
Погорелов Юрій Сергійович,
радник члена Рахункової палати.

Захист відбудеться «7» вересня 2021 р. о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.056.10 у Київському національному університеті будівництва і архітектури за адресою 03037, м. Київ, Повітрофлотський проспект, 31, зал засідань, ауд. 319

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського національного університету будівництва і архітектури за адресою: 03037, м. Київ, Повітрофлотський проспект, 31.

Автореферат розісланий «6» серпня 2021 р.

ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ

І.С. ІВАХНЕНКО

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Динамічні трансформації у сфері науково-технічних досягнень, транскордонної інтеграції, розширення внутрішніх ринків та активізація глобальної економічної кооперації супроводжуються новими можливостями розвитку та численними проблемами для ефективного функціонування багатьох вітчизняних підприємств, й зокрема, підприємств будівельної галузі. Адже існує певна взаємозалежність між розвитком підприємств будівельної галузі та підприємствами виробництва будівельних матеріалів і відповідного обладнання, машинобудівної галузі, металургії та металообробки, нафтохімії, виробництва скла, деревообробної і фарфоро-фаянсової промисловості, транспорту, енергетики тощо. За цих умов стратегічний потенціал підприємств будівельної галузі виступає підґрунтям розвитку та ефективного функціонування не тільки будівельного комплексу, а й всієї економічної системи країни, зростання сприйнятливості до інновацій та випереджаючої адаптації до технологічних змін, залучення інвестицій в технологічне оновлення та оптимізації структури у виробництві ресурсів.

Стратегічний характер процесів управління розвитком пов'язаний з довгостроковими радикальними перетвореннями й передбачає якісні зрушення на підприємствах через впровадження інноваційних технологій, продуктів, послуг, процесів, розширення комунікацій і застосування новітніх форм співробітництва, оптимізацію постачання й дистрибуції, створення віртуальних мереж для розширення міжнародних операцій та ринків тощо. Вибір типу та об'єктів перетворень визначається стратегічним потенціалом, що представляє сукупність здатностей та можливостей для переходу від поточного стану підприємства до бажаного в майбутньому. У зв'язку з цим, загострюється необхідність розроблення нових підходів, принципів і технологій формування стратегічного потенціалу будівельних підприємств як процесу генерування бізнес-ідей, чіткої постановки цілей, розроблення та успішної реалізації інноваційних рішень.

Теоретичні, методологічні та загально методичні питання щодо управління стратегічним потенціалом підприємств знайшли відображення в працях зарубіжних та вітчизняних учених І. Адизеса, І. Ансоффа, Д. Васильківського, А. Воронкової, Ф. Гуїяра, Р. Дафта, Дж. Келлі, Дж. Коттера, М. Мінцберга, А. Наливайка, І. Отенко, Ю. Погорелова, К. Прахалада, Р. Холла, Г. Хеміла, О. Ястремської. Ці дослідники створили теоретичний базис розвитку стратегічного потенціалу, в рамках якого визначили певну етапність в управлінні його станом, виділили види та характеристики, створили відповідне методичне забезпечення та організаційний інструментарій управління ним.

Останнім часом увагу вітчизняних економістів все більше привертає до себе тема забезпечення сталого розвитку будівельних підприємств та ефективного функціонування в цілому будівельної галузі. Дану тему досліджували Н. Бушуєва, В. Гамалій, А. Гойко, Т. Іваницька, Ж. Крисько, Л. Ліпич, К. Мамонов, С. Романчук, Б. Сенів, М. Татар, О. Ткачук, О. Угоднікова, В. Федоренко, П. Фісуненко, І. Чорнуха, І. Цимбалюк та ін. У зазначених роботах приділяється багато уваги пошуку можливостей та резервів для ефективного управління діяльністю будівельних підприємств. Віддаючи належне науковій і практичній значущості результатів досліджень вітчизняної та

зарубіжної шкіл стратегічного управління, слід зазначити, що на сьогодні актуальними є питання, що присвячені теоретико-методичному забезпеченню формування стратегічного потенціалу будівельного підприємства, підходам та методам його оцінювання у зв'язку із реалізацією Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». Актуальність, практична значущість і недостатня розробленість зазначених питань зумовили вибір теми дисертації, мету та задачі дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота відповідає основним напрямкам наукових досліджень Київського національного університету будівництва і архітектури. Результати дослідження використано при виконанні науково-дослідних робіт за темами: «Визначення стратегії ациклічного управління будівельним підприємством» (номер державної реєстрації № 0111U0019740), в рамках якої здобувачем розроблено формалізований програмний продукт експрес-діагностування спроможності будівельного підрядного підприємства протистояння кризовим явищам; «Розбудова сучасного економіко-аналітичного інструментарію девелоперського управління підрядним будівництвом» (номер державної реєстрації № 0115U000860), в рамках якої здобувачем розроблено методичне забезпечення аналізу антикризової спроможності як підґрунтя формування стратегічного потенціалу підприємств-стейкхолдерів будівництва.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток теоретичних положень, розробка методичних підходів і практичних рекомендацій щодо формування стратегічного потенціалу будівельних підприємств. Для досягнення поставленої мети дослідження вирішено такі завдання:

визначити зміст та сутність поняття «стратегічний потенціал» на концептуальних засадах управління процесами розвитку;

систематизувати інструментарій формування стратегічного потенціалу підприємства;

запропонувати методичне забезпечення аналізу процесів формування стратегічного потенціалу будівельних підприємств;

охарактеризувати особливості процесів розвитку підприємств будівельної галузі та стану їх стратегічного потенціалу;

розробити методичний підхід до формування стратегічного потенціалу будівельного підприємства;

розробити інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення формування стратегічного потенціалу будівельного підприємства.

Об'єкт дослідження – процес стратегічного управління розвитком будівельного підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні положення, методичні підходи та практичні рекомендації до формування стратегічного потенціалу будівельних підприємств.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є сучасні положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів з проблем стратегічного управління розвитком підприємства.

Для досягнення поставленої мети і вирішення задач у роботі використано методи й прийоми наукового мислення: індуктивний і дедуктивний – для визначення сутності та змісту поняття стратегічного потенціалу підприємства, виділення його складових;

аналізу концептуальних засад розвитку і синтезу для систематизації інструментарію формування та розвитку стратегічного потенціалу підприємства; морфологічного аналізу для структуризації предметної області дослідження формування та розвитку стратегічного потенціалу підприємства; методи емпіричного дослідження, такі як спостереження, порівняння, формалізації, узагальнення – для розроблення методичного забезпечення аналізу формування та розвитку стратегічного потенціалу; фінансово-економічного аналізу та економіко-математичні методи, зокрема метод факторного аналізу (головних компонент) – для виявлення факторів стратегічного потенціалу будівельних підприємств та побудови моделей його стану, кластерного аналізу – для ідентифікації стратегій розвитку підприємств будівельної галузі; методи веб-аналізу та бенчмаркінгу, експертного опитування – для оцінювання наявного стратегічного потенціалу будівельних підприємств; метод побудови причинно-когнітивної карти – для вибору інструментарію формування стратегічного потенціалу в стратегії розвитку будівельного підприємства.

Інформаційну базу дослідження склали закони та нормативні акти України, Інтернет-ресурси, офіційні матеріали Державної служби статистики України та звітні дані підприємств галузі будівництва, роботи вітчизняних та зарубіжних науковців з проблем стратегічного управління та інноваційного розвитку, результати експертних опитувань та результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці методичного забезпечення формування та розвитку стратегічного потенціалу підприємства:

удосконалено:

методичний підхід до формування стратегічного потенціалу підприємства відмінністю якого виступають принципи взаємозумовленості між цілями розвитку, стратегічним характером змін у стані потенціалу, етапами стратегії та видами стратегічного потенціалу за ознакою сформованості – неявний (прихований), бажаний (перспективний), наявний, що дозволило розробити відповідне інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення - певну послідовність процедур, дій та заходів формування стратегічного потенціалу будівельного підприємства;

методичне забезпечення аналізу процесів формування стратегічного потенціалу підприємств будівельної галузі, відмінністю якого виступає визначена сукупність методів, критеріїв, показників, етапів відповідно структурно-логічній послідовності «проблеми розвитку» - «ідентифікація форм стратегічного потенціалу» - «стратегії розвитку» - «інструментарій формування стратегічного потенціалу» - «використання стратегічного потенціалу в стратегіях розвитку», що дозволило виділити для вітчизняних підприємств будівельної галузі актуальні стратегії розвитку та інструментарій формування стратегічного потенціалу;

методичний підхід до оцінювання стратегічного потенціалу будівельного підприємства, відмінність якого полягає в оцінюванні ключових елементів стратегічного потенціалу для реалізації стратегії розвитку за технологічною, людською та інформаційною складовими з позиції врахування в розробленому комплексі показників стандартів галузі та вимог ринку, а також його відповідності етапам стратегії, що дозволило оцінити та побудувати контур стратегічного потенціалу реалізації стратегії внутрішнього та зовнішнього зростання, визначити вузькі місця та розробити рекомендації щодо їх усунення;

дістали подальшого розвитку:

визначення змісту поняття стратегічного потенціалу як стратегічної здатності підприємства реалізовувати стратегію, що забезпечує суттєві перетворення в продукції, послугах, технологіях, організаційній структурі, культурі, напрямках діяльності підприємства за рахунок використання та нарощування технологічних, інформаційних та людських можливостей. Авторська трактовка дозволила визначити та конкретизувати складові стратегічного потенціалу (технологічна, людська та інформаційна) та його види відповідно етапам стратегії розвитку – неявного (прихованого) на етапі ініціації, бажаного (перспективного) на етапі цілепокладання та планування, наявного в етапах мотивації, реалізації та контролю;

інструментарій формування стратегічного потенціалу, систематизація якого ґрунтується на визначенні ролі стратегічного потенціалу, виділенні та оцінюванні його ключових елементів в етапах обраної стратегії розвитку. Інструменти, методи та заходи сформовано за такими групами: аналіз стану стратегічного потенціалу для ініціації стратегічних змін; оцінювання та співставлення наявного та перспективного стратегічного потенціалу для мотивації підприємства на розвиток; конкретизація та розподіл наявного потенціалу для планування цілей та завдань; використання, оцінювання, нарощування, координація наявного стратегічного потенціалу для реалізації стратегії розвитку та контролю над ними.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення дисертаційної роботи доведені до рівня конкретних методичних рекомендацій щодо формування та розвитку стратегічного потенціалу підприємства. Результати дисертаційної роботи впроваджені та використовуються на підприємствах: ТОВ «Архітектурно-будівельні новації», а саме методичний підхід до визначення рівня розвитку будівельних підприємств (довідка № 154-н від 27.11.2020 р.) та методичні рекомендації щодо стратегічного планування, впроваджено в роботу «Будівельна фірма «Альфа-Сервіс» (довідка № 87 від 21.12.2020 р.).

Ряд теоретичних розробок використовується у навчальному процесі ВСП «Інститут інноваційної освіти КНУБА» для студентів спеціальності «Менеджмент» та «Економіка підприємства» при викладанні дисциплін «Економіка будівництва», «Менеджмент в будівництві», «Стратегічне управління підприємством», «Вартісний інжиніринг в будівництві» (довідка №14-19/909 від 21.07.21 р.)

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною завершеною роботою. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використано лише ті положення, які є результатом особистого дослідження здобувача. Внесок автора у роботи, виконані у співавторстві, наведено у списку, що поданий в авторефераті.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення і практичні результати дисертаційної роботи оприлюднені на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Перезавантаження будівництва: економіка, організація, менеджмент» (Київ, 2016 р.), «Проблеми формування та реалізації конкурентної політики» (Львів, 2019 р.), «Економіка в контексті глобальних змін суспільства» (Дніпро, 2020 р.), «Економіка сьогодення: актуальні питання та інноваційні аспекти» (Запоріжжя, 2020 р.), «Економіка, управління, фінанси: національні особливості та світові тенденції» (Київ, 2021 р.).

Публікації. Основні результати і висновки дисертації знайшли відображення в 13 наукових працях, серед яких: 2 статті у виданнях, що входять до періодичних наукових видань інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу, 4 статті у фахових виданнях України, 2 статті у наукових періодичних виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз та 5 тез доповідей у матеріалах конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 4,86 ум.-друк. арк., особисто автору належить 2,48 ум.-друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Роботу викладено на 248 сторінках машинописного тексту (10,3 авт. арк.). Робота містить 28 таблиць, з них 10 на 12 повних сторінках, 22 рисунки, 6 додатків на 21 сторінках, список використаних джерел складається із 184 найменувань на 18 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 196 сторінку (8,16 авт. арк.).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

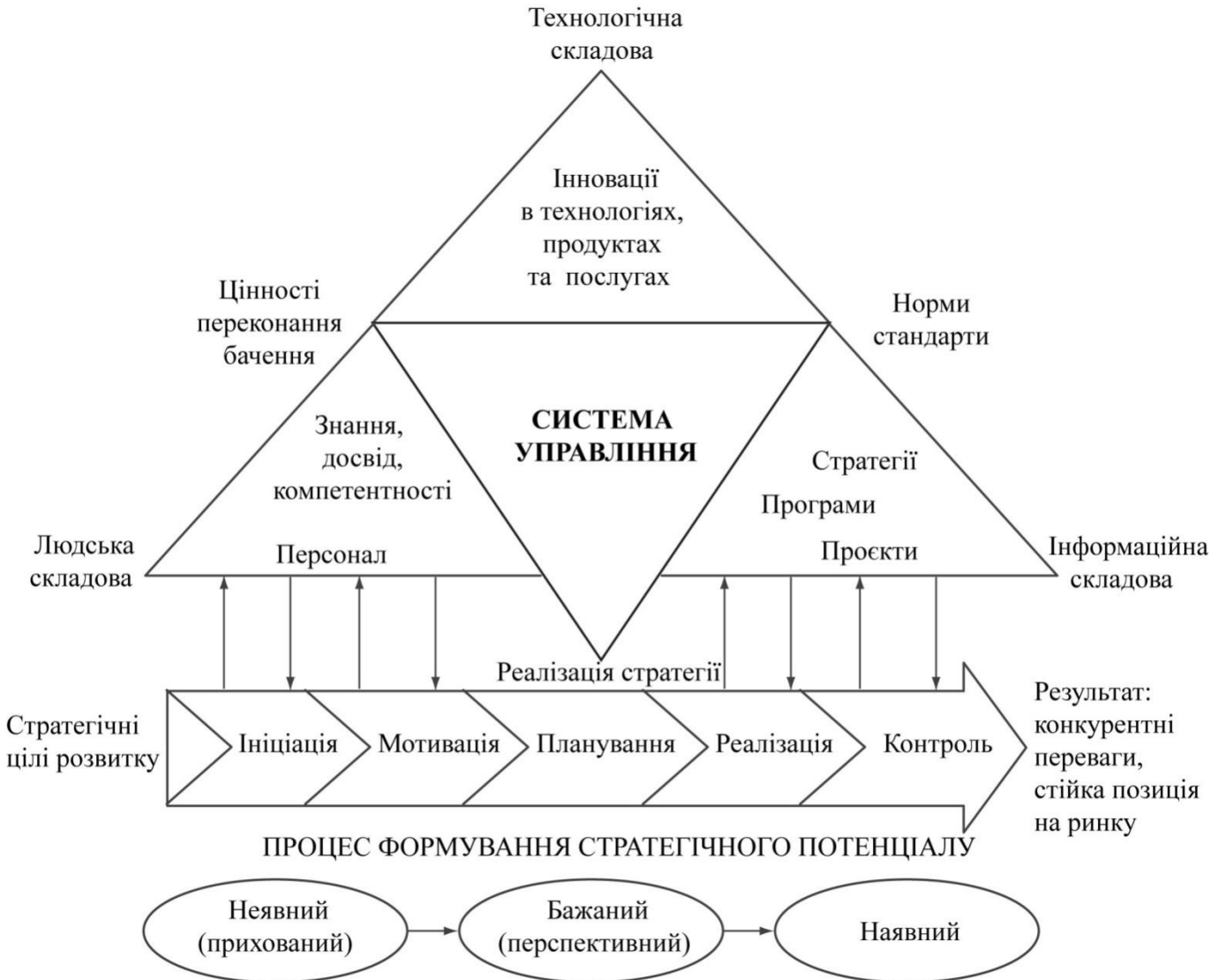
У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження; відображено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, інформацію щодо їх апробації та опублікування.

У першому розділі – «Теоретичне забезпечення формування стратегічного потенціалу підприємства» – визначено сутність та зміст поняття стратегічний потенціал на концептуальних засадах управління процесами розвитку; систематизовано інструментарій формування стратегічного потенціалу підприємства.

Процеси управління розвитком в працях відомих вчених з теорії організаційного та сталого розвитку, стратегічного менеджменту визначаються як певна сукупність стратегічних дій, що забезпечують системні якісні перетворення в діяльності підприємства. Критичний аналіз концепцій сталого розвитку, проривної інновації, стратегічних компетенцій та організаційних знань дозволив зробити висновок, що дослідники виокремлюють стратегічний потенціал як «фактор розвитку», «стратегічний ресурс», «унікальну цінність для отримання конкурентної переваги», «комбінацію ключових компетентностей», що проявляється у здатностях приймати доцільні управлінські рішення, застосовувати провідний досвід, розробляти й реалізовувати стратегії бізнесу, формувати нові моделі поведінки на ринку, отримувати інноваційні результати діяльності в продуктах, послугах та технологіях.

В дисертації доведено, що сутність поняття стратегічного потенціалу обумовлена радикальним характером змін в продукції, технологіях, організаційній структурі, культурі, напрямках діяльності підприємства. Традиційно основою потенціалу підприємства виступають його економічні ресурси, що забезпечують його функціонування та розвиток. З позицій теорії стратегічного управління та прихильників «динамізації» ресурсної теорії, змістовна характеристика стратегічного потенціалу, змінюється за рахунок переміщення акцентів із матеріально-енергетичних ресурсів на інформацію й знання, з процесів їх використання на процеси створення нових інноваційних можливостей та здатностей. Крім такого, посилаючись на факт, що сучасні концепції сформувалися під впливом технологічного й інформаційного розвитку та їх загальні положення засновані на твердженні, що інноваційні зміни в

відповідних економічних сферах визначають суттєві зрушення в інших, в роботі доведено, що структуризація стратегічного потенціалу базується на визначенні складових, що мають системоутворюючий характер й створюють інтеграційне поле для реалізації компетенцій, знань та вмінь персоналу, технологічних, продуктових й інформаційних інновацій (рис.1).

Види стратегічного потенціалу за ступенем сформованості

Рис. 1. Змістове наповнення понятійного апарату формування стратегічного потенціалу підприємства (авторська розробка)

В дисертації процеси формування стратегічного потенціалу представлено як такі, що мають стратегічні наміри та цілі уникнути погіршення становища, призупинення й збереження ефективного функціонування та розвитку підприємства завдяки розробленню та реалізації стратегії через перетворення корпоративної культури та організаційної діяльності. Вибір та обґрунтування певної стратегії розвитку обумовлено баченням перспективи й потребує аналізу поточного стану стратегічного потенціалу підприємства, оцінки можливостей для його переходу до нового (бажаного) стану в майбутньому. Виходячи із зазначеного, в дисертації доведено авторське бачення, що стратегічний потенціал представляється величиною кількісного та

якісного виміру можливостей, що конкретизуються, формуються і оцінюються відповідно стратегічним цілям й завданням на підприємстві в етапах ініціації, пошуку, мотивації, планування, реалізації та контролю. За таким положенням в роботі виділено види стратегічного потенціалу, що відповідають етапам розробленої стратегії – неявний (прихований) на етапі ініціації, бажаний (перспективний) на етапі мотивації, наявний в етапах планування, реалізації та контролю.

В роботі систематизовано інструментарій формування стратегічного потенціалу підприємства. Інструменти, методи та заходи згруповано відповідно визначеній ролі потенціалу в етапах стратегії за такими групами:

дослідження неявного стратегічного потенціалу через аналіз його стану для ініціації стратегічних змін із застосуванням методів образного групового мислення, ментального уявлення, концептуалізації, збалансованої системи показників; когнітивної та стратегічної картографії;

оцінювання наявного та бажаного (перспективного) потенціалів для мотивації методами бізнес-аналітики великих даних, описових моделей аналізу чинників, портфельного аналізу, експертних методів оцінювання. А також формування готовності персоналу до змін через організаційні перетворення, створення інформаційного простору, формування та розвитку організаційних знань, навчання;

конкретизація та розподіл наявного потенціалу для планування стратегічних цілей та завдань методами імітаційного моделювання, стратегічного та сценарного планування, проектування, бізнес-планування, бюджетування, портфельного аналізу;

використання, нарощування, координація наявного потенціалу для реалізації стратегії та контролю за рахунок: методів та моделей міжорганізаційної взаємодії; способів організаційних перетворень – реконструкції, модернізації, аутсорсингу, реінжинірингу, реформування, реорганізації, реструктуризації; злиття та поглинання, інтеграції; методів та способів контролю - комплаєнсу, контролінгу, ревізії та аудиту.

Для підтвердження висунутих положень проведено аналіз формування стратегічного потенціалу будівельних підприємств та процесів їх розвитку.

У другому розділі – «Аналіз формування стратегічного потенціалу будівельних підприємств та процесів їх розвитку» – розроблено методичне забезпечення аналізу процесів формування стратегічного потенціалу будівельних підприємств; проведено аналіз умов та перспектив розвитку підприємств будівельної галузі; оцінено фактори формування стратегічного потенціалу будівельних підприємств.

В роботі розроблено методичне забезпечення аналізу процесів формування стратегічного потенціалу будівельних підприємств (табл.1). Сформована сукупність методів, критеріїв, показників, етапів представляє методичне забезпечення, за яким здійснено аналіз умов та перспектив розвитку підприємств будівельної галузі та оцінено фактори формування стратегічного потенціалу будівельних підприємств.

Аналіз умов та перспектив розвитку підприємств будівельної галузі здійснено з урахуванням принципів: системності та комплексності, що проявляються у врахуванні взаємозумовленості інноваційних, інституційних та ринкових чинників, тенденцій їх змін у світовій та вітчизняній галузі будівництва; пріоритетності за допомогою визначення стратегій розвитку та найбільш задіяного інструментарію формування стратегічного потенціалу будівельних підприємств; причинності через використання

показників фінансово-економічної стійкості підприємств як основу реалізації і досягнення поставлених цілей розвитку; об'єктивності за рахунок виокремлення опосередкованих ознак ефективності діяльності та її відповідності міжнародним стандартам технічного регулювання у будівництві, якості управління. Методичне забезпечення аналізу процесів формування стратегічного потенціалу будівельних підприємств складають процедури: логічного представлення завдань (аналіз умов та перспектив розвитку підприємств будівельної галузі, оцінювання факторів формування стратегічного потенціалу будівельних підприємств), вибору методів та формування системи показників, критеріїв та інтерпретації отриманих результатів.

Таблиця 1

Методичне забезпечення аналізу процесів формування стратегічного потенціалу будівельних підприємств

Завдання	Методи	Результати
1. Здійснити аналіз стану та перспектив розвитку підприємств будівельної галузі	Економіко-статистичний аналіз, рейтингові оцінки	Виявлено загальні тенденції розвитку світової будівельної галузі та підприємств України. Проаналізовано передовий європейський досвід розвитку підприємств будівельної галузі, їх стратегічного потенціалу.
2. Виявити особливості розвитку будівельних підприємств, типові стратегії розвитку та актуальний інструментарій формування їх стратегічного потенціалу	Стратегічний аналіз, аналіз сайтів досліджуваних будівельних підприємств, експертне оцінювання	Проаналізовано пріоритети розвитку досліджуваних підприємств будівельної галузі за параметрами: ціль, масштабність та направленість дій, організаційні форми та інструментарій їх реалізації. Проведено аналіз державної підтримки розвитку будівельної галузі. Визначено стратегії розвитку та відповідний інструментарій формування їх стратегічного потенціалу.
3. Сформувати систему показників та критеріїв, визначити стратегії розвитку та проблемні питання формування стратегічного потенціалу будівельних підприємств	Методи та прийоми фінансово-економічного аналізу, факторний аналіз, кластерний аналіз	Сформовано моделі факторів формування стратегічного потенціалу будівельних підприємств, визначено кластери досліджуваних підприємств відповідно стратегіям розвитку за станом їх стратегічного потенціалу: «зовнішнього та внутрішнього зростання» за рахунок диверсифікації діяльності, розширення ринків збуту, пошуку та виходу на нові ринки збуту, навчання та мотивації персоналу на розвиток; «виживання» за критерієм стійкості фінансово-економічного стану.
4. Розробка методичних підходів до формування та оцінювання стратегічного потенціалу на будівельних підприємствах	Методи стратегічної картографії та експертного оцінювання	Сформовано положення та принципи методичних підходів до формування та оцінювання стратегічного потенціалу, розроблено відповідне інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення

Аналіз стану та перспектив розвитку підприємств будівельної галузі здійснено у контексті врахування інноваційних чинників та тенденцій їх змін у світовій та вітчизняній галузі будівництва. Результати аналізу досвіду та передових практик підприємств-лідерів країн Євросоюзу свідчать про необхідність реалізації фундаментальних змін у будівельній галузі, що стосуються законодавства, цифровізації процесів отримання документів тощо. У рейтингу легкості ведення

бізнесу Doing Business-2020 Україна піднялася на 64 місце. Ще у 2012 році вона була на 152-ій позиції з 190. Частково на таку зміну позицій вплинув критерій «Отримання дозволу на будівництво», який покращився на 10 пунктів. За даними Державної служби статистики України, у 2015 році внесок будівельної галузі у ВВП склав лише 2,91 %, а в 2019 році – вже 4,57 %. Для порівняння, слід зазначити, що цей показник у Словаччині становить 7,9 %, у Польщі – 7,7 %, у Швеції – 6,8 %, у Румунії – 6,1 %. Тож вітчизняна будівельна галузь має стратегічний потенціал та потребує додаткових інвестиційних ресурсів з метою її розвитку. Серед заходів, що сприятимуть органічній інтеграції вітчизняного ринку будівництва у світовий та підвищенню позицій України в рейтингу Doing Business відзначають: скасування пайових внесків, так як фактично, механізм їх реалізації був непрозорим для ринку; автоматизацію будівельного процесу в частині отримання забудовником необхідної документації (електронний ресурс повинен закрити всі функції, пов'язані з документами у сфері будівництва); актуалізацію будівельного законодавства, зокрема Державних будівельних норм (Єврокодекси забезпечать відповідність будівель сучасним тенденціям), імплементацію Верховною Радою 305-го регламенту Євросоюзу щодо будівельної продукції (зобов'язує виробників декларувати показники товару, забезпечує контроль за якістю продукції й вводить персональну відповідальність за її походження), сертифікацію будматеріалів згідно з європейськими стандартами, встановлення норм енергоефективних будівель і підтримку екотренду в будівництві тощо.

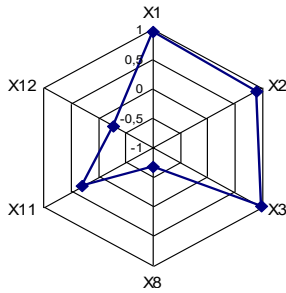
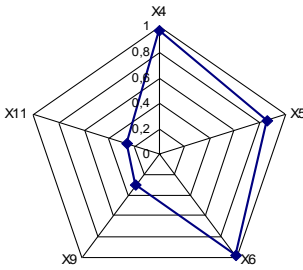
Індекси будівельної продукції у 2018, 2019 та 2020 роках відповідно склали 108,6%, 123,6%, 105,6%. Однак, за видами будівельної продукції у 2020 р. індекс за видом «житлові будівлі» склав 83,5%. Основною проблемою виступає збільшення собівартості робіт через подорожчання основних складових будівництва. Крім зазначеного, великою є залежність будівельних підприємств від зовнішніх джерел фінансування, переважає позиковий капітал. У структурі джерел інвестицій у галузь велику питому вагу займають кредитні ресурси.

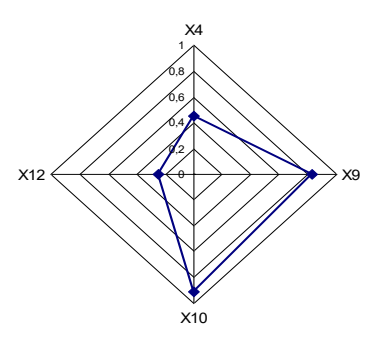
Найбільш проблемними питаннями, готовності будівельного сектору України до майбутнього з точки зору інновацій і технологій є: низький рівень залучення прямих іноземних інвестицій та трансферу технологій, впровадження ІКТ технологій. Значна кількість підприємств має проблеми із втратою фінансової стійкості. Підприємствам необхідно підвищувати інноваційну активність, збільшувати розмір обігових коштів, що дозволить залучити більше клієнтів та сприятиме зростанню інвестиційної привабливості підприємств для кредиторів. Це підтверджується результатами комплексного аналізу (методами головних компонент та кластерного аналізу) з метою виявлення та моделювання найвпливовіших факторів стану процесів формування стратегічного потенціалу 28 підприємств галузі будівництва. За результатами проведеного аналізу синтезовано такі фактори формування стратегічного потенціалу досліджуваних будівельних підприємств, як: F_1 – достатньої адаптивності; F_2 – гнучкості й маневреності; F_3 – ефективності використання й прибутковості; F_4 – мобільності. Взаємозалежність факторів і змінних, отриманих у результаті факторного аналізу та інтерпретація факторів представлена у табл.2. Результати класифікації 28 стратегічних потенціалів будівельних підприємств за сформованими факторами

представлені у вигляді ієрархічного утворення кластерів - розшарування аналізованої сукупності на 3 основні групи підприємств (табл. 2).

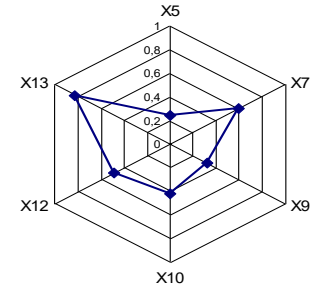
Таблиця 2.

Аналіз та оцінювання факторів формування стратегічного потенціалу досліджуваних підприємств

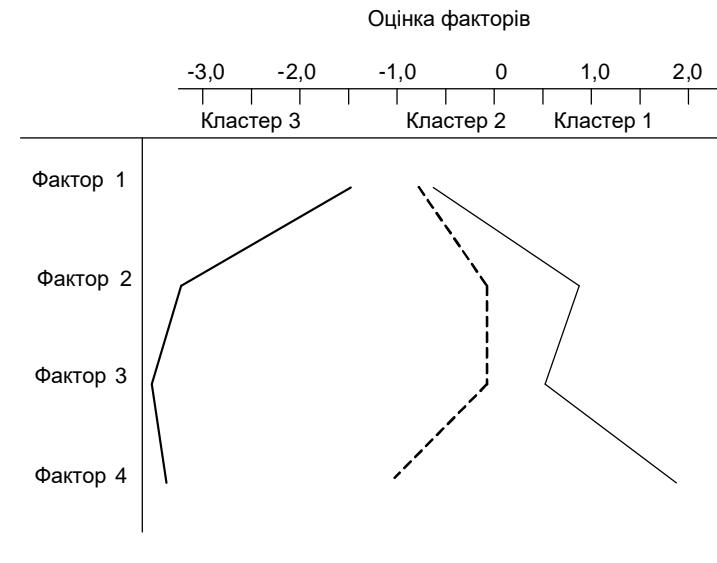
Назва фактору	Зміст факторів
<p>Достатньої адаптивності стратегічного потенціалу</p> $F_1 = 0,96x_1 + 0,89x_2 + 0,99x_3 - 0,67x_8 + 0,29x_{11} - 0,27x_{12}$ <p>Значний вплив серед показників даного фактора має показник рентабельності продукції, або комерційна маржа (x_8). Найбільший вплив на цей показник мають фактори ендogenous характеру: прийнята цінова стратегія й політика, обсяг і структура витрат і т. д. Зростання даного показника характеризує розвиток ринкового потенціалу підприємства.</p>	<p>Коефіцієнт покриття (x_1), коефіцієнт абсолютної ліквідності (x_2), коефіцієнт швидкої ліквідності (x_3), рентабельність продукції (x_8), рентабельність основної діяльності (x_{11}), коефіцієнт оборотності обігових коштів</p> <p>(x_{12})</p>
<p>Гнучкості й маневреності стратегічного потенціалу</p> $F_2 = 0,97x_4 + 0,85x_5 + 0,98x_6 + 0,3x_9 + 0,26x_{11}$ <p>Найбільший вплив чинять показники, що визначають стан фінансової незалежності підприємства через здатність маневрування власними засобами, достатню фінансову забезпеченість для безперервного процесу діяльності. Даний фактор з погляду партнерських відносин між підприємствами можна розглядати як критерій надійності.</p>	<p>Співвідношення позикових і власних коштів (x_4), коефіцієнт забезпеченості власними коштами (x_5), коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів (x_6), рентабельність основної діяльності (x_{11})</p>

<p>Ефективності використання й прибутковості стратегічного потенціалу</p> $F_3 = 0,45x_4 + 0,83x_9 + 0,91x_{10} + 0,25x_{12}$ <p>Показники рентабельності відбивають ефективність і прибутковість вкладених капіталів і діяльності підприємства. Так, показник рентабельності власного капіталу відіграє важливу роль при оцінці рівня котирування акцій акціонерних компаній на біржі.</p>	<p>Загальна рентабельність (x_{10}), рентабельність власного капіталу (x_9), співвідношення позикових і власних коштів (x_4) і коефіцієнт оборотності обігових коштів (x_{12})</p>
--	---

Закінчення табл. 2

Назва фактору	Зміст факторів
<p>Мобільності стратегічного потенціалу</p> $F_4 = 0,24x_5 + 0,6x_7 + 0,32x_9 + 0,42x_{10} + 0,49x_{12} + 0,82x_{13}$ <p>Даний фактор відбиває активність коштів, якими ризикує акціонер. Мобільність та інтенсивність використання власного капіталу безпосередньо впливає на стан стратегічного потенціалу підприємства.</p>	<p>Коефіцієнт оборотності власного капіталу (x_{13}), рентабельність активів за чистим прибутком (x_7), рентабельність власного капіталу (x_9), коефіцієнт оборотності обігових коштів (x_{12}) і коефіцієнт забезпеченості власними коштами (x_5)</p>

Характеристика кластерів досліджуваних підприємств за факторами їх стратегічного потенціалу

<p>1-й кластер (утворили 13 підприємств) характеризується: сталими темпами зростання обсягів виробництва та прибутковості; достатністю фінансово-економічного потенціалу для досягнення стратегічних цілей підприємства, впровадженням інновацій та виконанням вимог ринку;</p> <p>2-й кластер (утворили 10 підприємств) характеризується: пасивністю процесів формування стратегічного потенціалу через нестійкість фінансово-економічного стану, що не дозволяє використовувати потенціал ринку та визначає стратегії підприємства як стратегії «виживання»;</p> <p>3-й кластер (утворили 5 підприємств),</p>	<p>Оцінка факторів</p>
--	---

характеризуються недостатнім рівнем стратегічного потенціалу через кризовий фінансово-економічний стан та втрату фінансової стійкості.	
---	--

Виявлені фактори досліджуваних підприємств будівельної галузі характеризують заходи щодо формуванням стратегічного потенціалу як термінові та локальні для забезпечення виживання та підтримки фінансової стабільності в короткостроковому періоді. В роботі доведено, що фактори інформатизації діяльності, модернізації обладнання, випуску інноваційної продукції, розвитку персоналу не здійснюють значного впливу на формування стратегічного потенціалу досліджуваних підприємств. Результати проведеного аналізу представляють підґрунтя для формування методичного забезпечення формування стратегічного потенціалу щодо розвитку підприємств.

У третьому розділі – «Інструментарій формування та оцінювання стратегічного потенціалу будівельного підприємства» – розроблено методичний підхід до формування стратегічного потенціалу будівельного підприємства; розроблено інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення формування стратегічного потенціалу будівельних підприємств.

Результати аналізу процесів розвитку підприємств будівельної галузі та їх стратегічного потенціалу послужили основою для обґрунтування принципів методичного підходу до формування стратегічного потенціалу будівельних підприємств. Такими принципами виступають: проактивність, що обумовлена стратегічним характером змін, розробкою та реалізацією стратегії розвитку; ініціативність та креативність визначаються необхідністю ініціації змін підприємством, стратегічним баченням, доцільним вибором способу дій до вимог галузі та ринку; узгодженість - через відповідність завдань формування та оцінювання потенціалу етапності реалізації стратегії розвитку; адаптивність досягається активним пошуком можливостей, їх використанням та координацією в процесах формування стратегічного потенціалу; готовність забезпечується рівнем розвитку потенціалу персоналу підприємства та його підтримкою інноваційних змін; соціальна відповідальність – реалізуються через дотримання соціальних стандартів та мінімізацією шкідливого впливу на навколишнє середовище.

В дисертації доведено, що завдання формування стратегічного потенціалу відповідають етапності обраної стратегії розвитку й визначаються за рахунок конкретизації знань про потенціал - від неявного (прихованого), бажаного (перспективного) до наявного. Це дозволило виділити певну послідовність дій формування стратегічного потенціалу підприємства та розробити відповідний інструментарій (табл.3, рис.2).

Таблиця 3

Методичний підхід до формування стратегічного потенціалу будівельного підприємства

Етапи реалізації стратегії	Організаційне забезпечення формування стратегічного потенціалу	Інформаційно-аналітичне забезпечення формування стратегічного потенціалу
1-й ініціації	Коректування місії та бачення,	Формування бази даних щодо

	дослідження змін на ринку будівництва, усвідомлення необхідності усунення проблем та проведення змін у стані стратегічного потенціалу підприємства, пошук нових можливостей.	внутрішнього та зовнішнього бізнес-середовища, діагностика наявного, бажаного та прихованого стратегічного потенціалу підприємства. Побудова причинно-когнітивної карти формування стратегічного потенціалу.
2-й мотивації на розвиток	Формування ефективної управлінської системи, розробка плану протидії опору змінам, організація системи навчання та розвитку персоналу	Аналіз та оцінювання готовності управлінського персоналу для проведення змін, вивчення передового досвіду реалізації змін.
3-й планування	Розробка альтернативних стратегій та програми дій, створення управлінського каскаду, розподіл функцій та обов'язків	Формалізація та конкретизація інструментальних цілей, аналіз та оцінювання ресурсів.
4-й реалізації та контролю	Реалізація програми (проєкту), контроль та мінімізація ризиків.	Моніторинг якісних змін у стані стратегічного потенціалу.

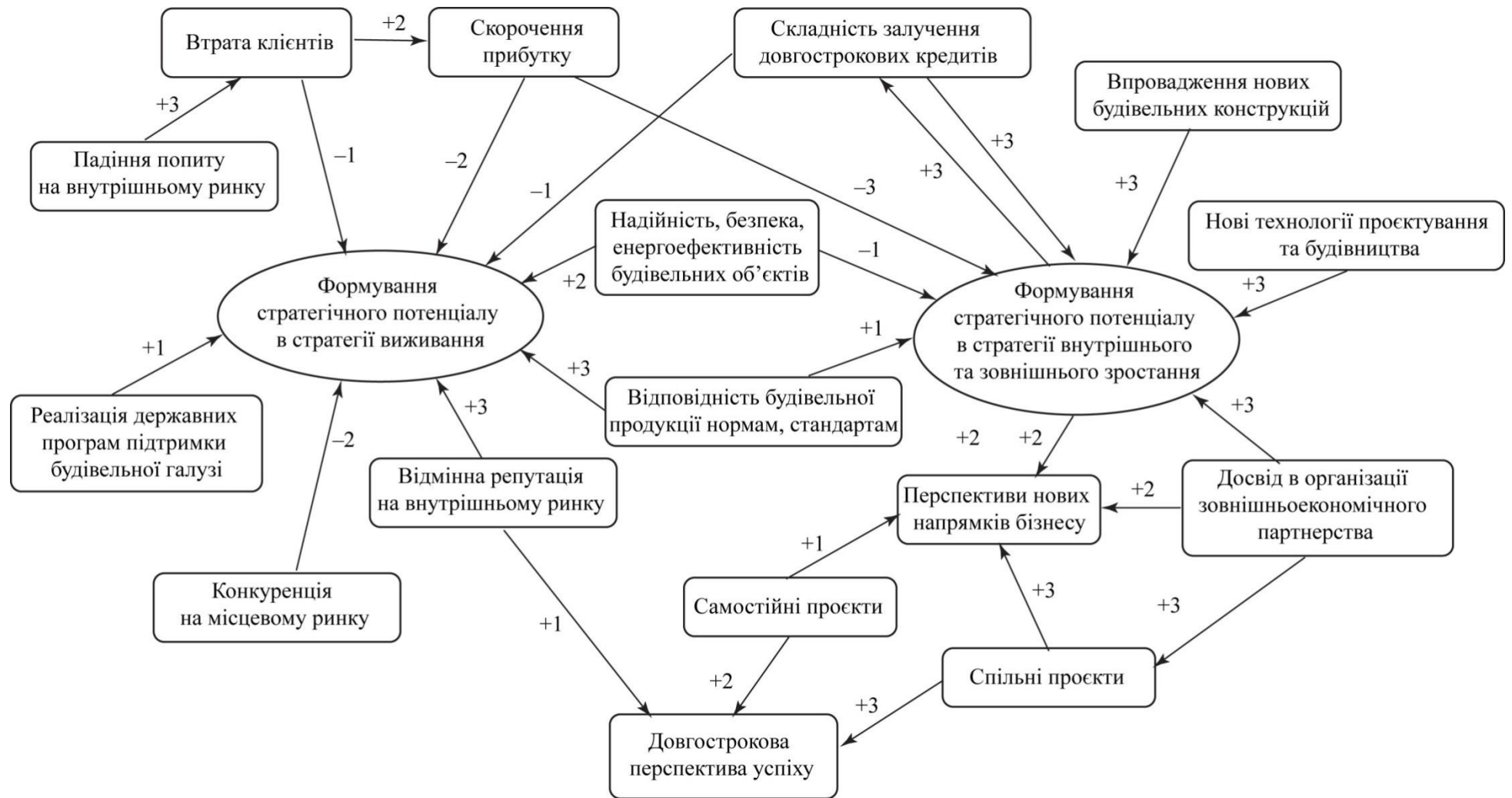

Рис.2. Вибір інструментарію формування стратегічного потенціалу на підприємстві

Інформаційно-аналітичне забезпечення формування стратегічного потенціалу підприємства включає методичний підхід до оцінювання стратегічного потенціалу за технологічною, людською та інформаційною складовими відповідно. Розробка такого комплексу є можливою за умов ідентифікації інструментарію та усвідомлення причин його вибору. На рис. 2 наведено когнітивну карту вибору інструментарію формування стратегічного потенціалу на підприємстві. Знаки «-» та «+» відображають характер впливу показників, цифри – силу впливу (1-незначний вплив, 2-помірний вплив, 3-значний вплив). Побудова причинної когнітивної карти та її аналіз дозволяють зрозуміти передумови вибору стратегії внутрішнього та зовнішнього зростання, як основної стратегії формування стратегічного потенціалу розвитку будівельного підприємства.

За таким положенням проводилось експрес-оцінювання стратегічного потенціалу будівельних підприємств (ТОВ «Архітектурно-будівельні новації» та «Будівельна фірма «АЛЬФА-СЕРВІС», ТОВ «ЕКОВУДІНВЕСТ» та ТОВ «БУДІВЕЛЬНИК»). Оцінка проводилась методом групового експертного опитування топ-менеджерів (8 експертів) за шкалою Раша. Комплекс показників згруповано за технологічною, людською та інформаційною складовими стратегічного потенціалу, їх визначення підтверджено інформацією з офіційних сайтів підприємств та статистичною звітністю. Для збору вихідних даних використано анкету, що включала набір показників за 36 пунктами, які оцінювалися відповідями «так» (1), або «ні» (0). Одиницею виміру за шкалою Раша є «логіт» (D), що визначається як $D = \ln(P/1-P)$, де P – імовірність позитивної відповіді на питання анкети. Результати оцінювання: для ТОВ «Архітектурно-будівельні новації» та «Будівельна фірма «АЛЬФА-СЕРВІС» 0,82 логіта, що свідчить про достатньо високий рівень стратегічного потенціалу для реалізації стратегії внутрішнього та зовнішнього зростання; для ТОВ «ЕКОВУДІНВЕСТ» - 0 логіту, для ТОВ «БУДІВЕЛЬНИК» від'ємне значення логіту – 0,69, що свідчить про обмеженість їх фінансових здатностей, нестійкість позиції на ринку та реалізацію цими підприємствами стратегії виживання.

В дисертації доведено, що з огляду на дотримання принципу узгодженості, а саме, відповідності завдань формування стратегічного потенціалу етапам реалізації стратегії розвитку, постає потреба у оцінюванні стратегічного потенціалу на етапах ініціації, мотивації, планування, реалізації та контролю. В дослідженні представлено на прикладі оцінювання стратегічного потенціалу ТОВ «Архітектурно-будівельні новації» було розроблено комплекс показників за інформаційною, технологічною та людською складовими потенціалу за кожним етапом стратегії. Процедура вимірювання здійснено шляхом оцінки експертом ступеня своєї згоди або незгоди з набором тверджень за допомогою градуйованого набору висловлювань за 5-ти бальною шкалою Лайкерта. Кінцевий шкальний бал вираховувався як сума отриманих балів за всіма ознаками. Експертами (їх кількість буда незмінною для кожного етапу - 8 осіб; коефіцієнт конкордації дорівнює 0,8, що свідчить про узгодженість думок експертів) виступили топ-менеджери, керівники ТОВ «Архітектурно-будівельні новації». Результати оцінювання стратегічного потенціалу за кожним етапом стратегії представили наочну інформацію щодо проблемних питань, які виникли під час її реалізації. Так, відповідно контуру потенціалу (рис.3), слід відмітити достатньо високий його рівень на етапах ініціації (80%) та мотивації (80,3%).

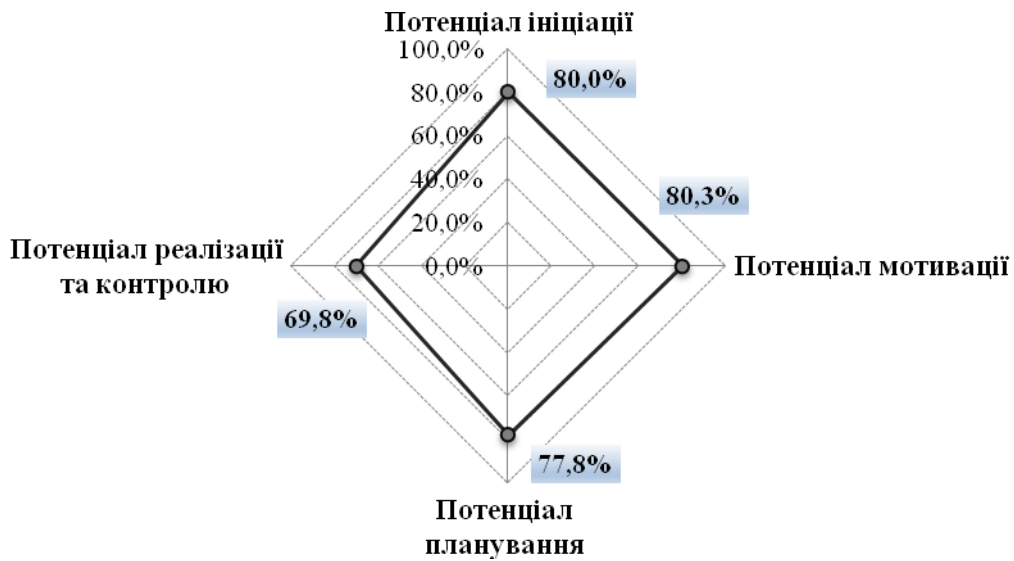

Рис. 3. Конфігурація стратегічного потенціалу ТОВ «Архітектурно-будівельні новації» за етапами реалізації стратегії розвитку.

За результатами оцінювання стратегічного потенціалу на етапах планування, реалізації та контролю автором визначено «вузькі» місця в його формуванні та розроблено рекомендації з їх усунення, а саме: створити робочу групу з координації стратегічних змін на підприємстві, яка одночасно займалася би ідентифікацією ризиків та розробкою заходів їх подолання, систематично вести моніторинг щодо виявлення загроз та ризиків; визначити персональний склад управлінського каскаду та забезпечити виконання ним своїх обов'язків; підвищити вмотивованість персоналу на професійний розвиток. Апробація запропонованого теоретико-методичного забезпечення довела його практичну значущість і доцільність подальшого використання. Практична реалізація запропонованих заходів дозволить ТОВ «Архітектурно-будівельні новації» та ТОВ «Будівельна фірма «АЛЬФА-СЕРВІС» сформуванати потужний стратегічний потенціал.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено важливе науково-практичне завдання щодо подальшого розвитку теоретичних положень та методичного забезпечення формування та оцінювання потенціалу стратегічних змін будівельних підприємств. Основні висновки теоретичного та прикладного характеру, результати, що одержані в ході проведених досліджень, полягають у такому.

1. Узагальнення існуючих підходів відомих вчених з теорій організаційного розвитку, стратегічного менеджменту, конкурентних переваг та концепцій

стратегічних змін обумовило необхідність уточнення понять «стратегічний потенціал» та «процес формування стратегічного потенціалу». Це дало можливість визначити сутність та змістовне наповнення стратегічного потенціалу як стратегічної здатності підприємства реалізовувати стратегію розвитку, що забезпечує суттєві перетворення в продукції, технологіях, організаційній структурі, культурі, напрямках діяльності підприємства; виділити ресурсний аспект складових потенціалу - технологічна, людська та інформаційна; конкретизувати його види відповідно етапам стратегії розвитку – неявного (прихованого) на етапі ініціації, бажаного (перспективного) на етапі мотивації, наявного в етапах планування, реалізації та контролю.

2. В роботі доведено, що стратегічний потенціал представляється величиною кількісного та якісного виміру можливостей, що конкретизуються, формуються та оцінюються відповідно цілям і завданням стратегії розвитку на підприємстві в етапах ініціації, мотивації, планування, реалізації та контролю. Відповідно такому положенню інструментарій формування стратегічного потенціалу представлено техніками, методами та заходами та систематизовано за такими групами: дослідження стану стратегічного потенціалу для ініціації стратегічних змін; оцінювання та співставлення наявного та перспективного стратегічного потенціалу для мотивації підприємства на зміни; конкретизація та розподіл наявного потенціалу для планування цілей та завдань; використання, оцінювання, нарощування, координація наявного потенціалу для реалізації стратегічних цілей та контролю над ними.

3. Автором сформовано методичне забезпечення аналізу процесів розвитку підприємств будівельної галузі та стану їх стратегічного потенціалу, що базується на структурно-логічній послідовності «проблеми розвитку» - «ідентифікація форм стратегічного потенціалу» - «стратегії розвитку» - «інструментарій формування стратегічного потенціалу» - «використання стратегічного потенціалу в стратегіях розвитку» та включає сукупність методів, критеріїв, показників відповідно етапам аналізу особливостей процесів розвитку та стану їх потенціалу на рівні підприємств будівельної галузі. В результаті проведеного аналізу виділено актуальні стратегії будівельних підприємств, їх інструментарій та організаційні форми – кооперації із європейськими лідерами галузі через створення спільних підприємств та виробництв, відкриття філій та представництв на нових ринках.

4. В роботі виділено умови розвитку будівельних підприємств та формування їх стратегічного потенціалу через врахування інноваційних, інституційних та конкурентних чинників та тенденцій їх змін у світовій та вітчизняній галузі будівництва. Результати аналізу досвіду підприємств-лідерів країн Євросоюзу свідчать про необхідність реалізації фундаментальних змін у вітчизняній будівельній галузі, що стосуються законодавства, цифровізації процесів будівництва на стадіях проектування та їх реалізації. Серед заходів, що сприятимуть органічній інтеграції вітчизняного ринку будівництва у світовий відзначають: скасування пайових внесків, автоматизацію будівельного процесу в частині отримання забудовником необхідної документації; актуалізацію

будівельного законодавства, гармонізацію стандартів, норм будівельної продукції, будматеріалів з європейськими, підтримку еко-тренду в будівництві тощо. В роботі визначено, що найбільш проблемними питаннями, готовності будівельного сектору України до майбутнього з точки зору інновацій і технологій є: низький рівень залучення прямих іноземних інвестицій та трансферу технологій, впровадження ІКТ технологій. Підприємствам необхідно підвищувати інноваційну активність, збільшувати розмір обігових коштів, що дозволить залучити більше клієнтів та сприятиме зростанню їх інвестиційної привабливості для кредиторів. Це доводять результати комплексного аналізу (методами головних компонент та кластерного аналізу) виявлення та моделювання найвпливовіших факторів стану процесів формування стратегічного потенціалу 28 підприємств галузі будівництва. Найвпливовішими факторами формування стратегічного потенціалу досліджуваних будівельних підприємств визначено: F_1 – достатньої адаптивності; F_2 – гнучкості й маневреності; F_3 – ефективності використання й прибутковості; F_4 – мобільності. Досліджувані підприємства будівельної галузі класифіковано методом кластерного аналізу за виявленими факторами формування стратегічного потенціалу й дозволило виділити три кластери (групи) підприємств: 13 підприємств з 28 досліджуваних будівельних підприємств першого кластеру характеризується сталими темпами зростання обсягів виробництва та прибутковості, достатністю фінансово-економічного потенціалу для впровадження інновацій та виконання вимог ринку; 2-й кластер (утворили 10 підприємств) характеризується пасивністю процесів формування стратегічного потенціалу через нестійкість фінансово-економічного стану, що не дозволяє використовувати потенціал ринку та визначає стратегії підприємства як стратегії «виживання»; 3-й кластер (утворили 5 підприємств), характеризуються недостатнім рівнем стратегічного потенціалу через кризовий фінансово-економічний стан та втрату фінансової стійкості. Відповідно було виділено актуальні типи стратегій розвитку для будівельних підприємств: «внутрішнього та зовнішнього зростання» (для підприємств 1-го кластеру) та «виживання» (підприємства 2-го кластеру).

5. Розроблений методичний підхід до формування стратегічного потенціалу підприємства ґрунтується на положенні взаємозумовленості між цілями розвитку, етапами відповідної стратегії, видами потенціалу за ступенем сформованості та принципах: проактивності, що обумовлена стратегічним характером змін у стані потенціалу, розробкою та реалізацією стратегії розвитку; ініціативність та креативність визначаються необхідністю ініціації змін, стратегічним баченням, доцільним вибором способу дій до вимог галузі та ринку; узгодженість - через відповідність завдань формування стратегічного потенціалу етапності реалізації стратегії розвитку; адаптивність досягається активним пошуком можливостей, їх використанням та координацією в процесах стратегічного управління; готовність забезпечується рівнем розвитку потенціалу персоналу підприємства та його підтримкою змін; соціальна відповідальність – дотриманням соціальних стандартів та мінімізацією шкідливого впливу на навколишнє середовище.

Відповідно сформованим принципам розроблено організаційне забезпечення та побудовано причинно-когнітивну карту вибору інструментарію формування стратегічного потенціалу на підприємстві. Аналіз та оцінювання причинно-наслідкової залежності між визначеними інструментами за трьохбальною шкалою та стратегіями розвитку дозволяє зробити доцільний стратегічний вибір, виділити ключові елементи стратегічного потенціалу будівельного підприємства. Запропоновані організаційні заходи за розробленим методичним підходом апробовано на базі будівельних підприємств ТОВ «Архітектурно-будівельні новації», ТОВ «Будівельна фірма «АЛЬФА-СЕРВІС», ТОВ «ЕКОВУДІНВЕСТ» та ТОВ «БУДІВЕЛЬНИК».

6. Розроблений методичний підхід до оцінювання стратегічного потенціалу на підприємстві передбачає виділення відповідно до кожного етапу стратегії формування показників для оцінювання наявного, прихованого та бажаного стратегічного потенціалу за технологічною, людською та інформаційною його складовими. За результатами практичної апробації запропонованого підходу здійснено комплексну оцінку стратегічного потенціалу. Загальний рівень потенціалу реалізації стратегії зовнішнього та внутрішнього зростання на будівельному підприємстві ТОВ «Архітектурно-будівельні новації» склав для етапів: ініціації - 80%, мотивації - 80,3%, планування - 77,8%, реалізації та контролю - 69,8%. За результатами оцінювання стратегічного потенціалу за етапами стратегії автором визначено вузькі місця в його формуванні та розроблено рекомендації щодо їх усунення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті, у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу:

1. Харнам М. В., Шкрєбень Р.П., Гаміє А.М. Інституційні умови економічної безпеки інноваційного розвитку підприємства. POLISH JOURNAL OF SCIENCE №35, 2021, р. 15-19, ISSN 3353-2389. *Особистий внесок (0,26 д.а.): виділено основні напрямки інноваційного розвитку підприємства, визначено параметри стратегічного потенціалу інноваційного розвитку.*

2. Marharyta Chepeliuk, Andrii Hamiie, Roman Shkreben, Mykhilo Harnam. Current state of business space and industrial enterprise development. EUROPEAN JOURNAL OF ECONOMICS AND MANAGEMENT, Volume 7, Issue 1, 2021, P. 98-104. *Особистий внесок (0,26 д.а.): розроблено технологію аналізу умов розвитку промислових підприємств.*

Публікації у фахових виданнях:

3. Харнам М.В. Діагностика конкурентоспроможного потенціалу підприємства. *Моделювання регіональної економіки: зб.наук.праць.* Івано-Франковськ: Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, 2018. № 2 (32) С.172-183

4. Харнам М.В. Аналіз особливостей стратегічного потенціалу розвитку підприємств будівельної галузі. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. 2018. № 38. С. 248–254.

5. Харнам М.В. Теоретичне підґрунтя управління розвитком підприємства. *Моделювання регіональної економіки*: зб. наук. праць. Івано-Франковськ: Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, 2019. № 1 (33) С.198-210

6. Харнам М.В. Методичний підхід до формування стратегічного потенціалу будівельного підприємства. *Моделювання регіональної економіки*: зб. наук. праць. Івано-Франковськ: Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, 2019. № 2 (34) С.253-261

Статті у наукових періодичних виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

7. Отенко І. П., Харнам М. В., Шкробень Р. П. Формування стратегічного потенціалу безпеко-орієнтованого розвитку підприємства. *Проблеми Економіки*. 2020. №4. С. 256–264. *Особистий внесок (0,26 д.а.): сформовано систему стратегічних пріоритетів безпеко-орієнтованого розвитку підприємства*.

8. Отенко І. П., Харнам М. В., Шкробень Р. П. Формування концептуальної моделі управління фінансово-економічною безпекою бізнес-процесів підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. № 12 С. 423–429. *Особистий внесок (0,26 д.а.): обґрунтовано визначення стратегічного потенціалу як критерію управління фінансово-економічною безпекою бізнес-процесів підприємства*.

Матеріали і тези наукових конференцій:

9. Харнам М. В. Організаційне забезпечення будівельного підприємства в стратегічному партнерстві. «Перезавантаження будівництва: економіка, організація, менеджмент»: Робоча програма та тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 9-11 листопада 2016 р.). Київ, КНУБА, 2016. – 152с.

10. Харнам М. В. Формування стратегічного потенціалу будівельного підприємства в конкурентному середовищі. «Проблеми формування та реалізації конкурентної політики»: Робоча програма та тези доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 19-20 вересня 2019 р.). Львів: НУ «Львівська політехніка», 2019.

11. Харнам М.В. Методичне забезпечення формування та розвитку стратегічних знань будівельного підприємства. «Економіка в контексті глобальних змін суспільства»: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 18 липня 2020 р.). Дніпро: НО «Перспектива», 2020. – 140с., С.89-91.

12. Харнам М.В. Формування мотиваційного потенціалу персоналу підприємств будівельної галузі. «Економіка сьогодення: актуальні питання та інноваційні аспекти»: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної

конференції (Запоріжжя, 25 липня 2020 року). Запоріжжя: ГО «СІСУ», 2020. – 148с., С. 64-67

13. Харнам М.В. Управління кадровим потенціалом будівельного підприємства. «Економіка, управління, фінанси: національні особливості та світові тенденції»: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 16 січні, 2021 р.). К.: ГО Київський економічний науковий центр», 2021. – 132 с., С.83-88

АНОТАЦІЯ

Харнам М. В. Формування стратегічного потенціалу будівельних підприємств. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ, 2021.

У дисертаційній роботі розвинуто теоретичні положення та удосконалено методичне забезпечення формування стратегічного потенціалу будівельних підприємств.

Уточнено зміст і сутність поняття стратегічного потенціалу підприємства за рахунок виділення інформаційної, технологічної та людської складових, конкретизації видів відповідно цілям, завданням та етапам стратегії розвитку: неявний (прихований) на етапі ініціації, бажаний (перспективний) на етапі мотивації, наявний в етапах планування, реалізації та контролю. Систематизовано інструментарій формування стратегічного потенціалу підприємства.

Запропоновано методичне забезпечення аналізу процесів розвитку підприємств будівельної галузі та стану їх стратегічного потенціалу, що включає сукупність методів, критеріїв, показників, етапів за визначеною структурно-логічною послідовністю: «проблеми розвитку» - «ідентифікація форм стратегічного потенціалу» - «стратегії розвитку» - «інструментарій формування стратегічного потенціалу» - «використання стратегічного потенціалу в стратегіях розвитку».

Розроблено методичний підхід до формування стратегічного потенціалу будівельного підприємства, що базується на положенні взаємозумовленості між цілями розвитку, видами стратегічного потенціалу відповідно етапам стратегії, інструментарію його формування та принципах проактивності, ініціативності та креативності, узгодженості, готовності та соціальної відповідальності.

Методичний підхід до оцінювання стратегічного потенціалу будівельного підприємства, що полягає в розробленні комплексу показників для оцінювання наявного, прихованого та бажаного стратегічного потенціалу за технологічною, людською та інформаційною його складовими з врахуванням стандартів будівельної галузі та вимог ринку.

Ключові слова: стратегічний потенціал, будівельна галузь, підприємство, стратегія розвитку, інструментарій, етапи, формування, аналіз, оцінювання, методичний підхід.

SUMMARY

Harnam M. Building the strategic potential of construction enterprises. - Manuscript.

Thesis for the degree of PhD of Economics in the specialty 08.00.04 - Economics and Business Management (by type of economic activity). - Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv, 2021.

The thesis further developed theoretical provisions and improved methodological support for the formation of strategic potential of construction enterprises.

A conceptual apparatus has been formed based on a synthesis of approaches of theories of organizational development, strategic management, competitive advantages, and concepts of strategic change. The substantive characteristics of the strategic potential, types, stages and instruments of formation have been clarified. According to the author's interpretation of strategic potential, technological, human and informational components and types are identified regarding the stages of the strategy of change - implicit (hidden) at the initiation stage, desired (prospective) at the motivational stage and evident at the planning, implementation and control stages.

It is well established that the composition of the strategic capacity-building toolkit is determined by the objectives at the stages of the development strategy. Methodological support has been developed for the analysis of the development processes of enterprises in the construction industry and the state of their strategic potential, which represents a set of methods, criteria, indicators and stages of structural and logical sequence, respectively: «Development Problems» - «Identification of Forms of Strategic Potential» - «Development Strategy» - «Strategic Capacity Building Tool» - «Use of Strategic Potential in Development Strategies». The analysis and evaluation of factors contributing to the formation of the strategic potential of construction enterprises have been carried out, and relevant strategies for the development of building enterprises have been defined, as well as specific tools and organizational forms of their implementation. The results of the analysis provided a basis for improving methodological support for the formation and evaluation of strategic potential of construction enterprises.

A peculiarity of the methodological approach to the formation of the strategic potential of the construction enterprise is the principles of: proactivity due to strategic nature of changes; initiative and creativity, which are determined by the need to initiate changes, a strategic vision of the enterprise, the advisability of choosing a course of action, taking into account the requirements of the construction industry and the market; the coherence between the tasks of formation, strategic capacity and the stages of realization of the development strategy; adaptability, which is achieved by actively seeking opportunities, using them in processes of strategic change; preparedness, which is provided by staff development and its support for change in the enterprise; Social responsibility through support for social standards and the minimization of harmful effects on the environment. Their synthesis is based on the conditionality between the

objectives of development, the strategic nature of change, the stages of development strategy and the types of capacity by the completeness of its form - implicit (hidden), desirable (forward-looking) and explicit.

A methodical approach to assessing strategic potential is to justify the need for assessment of technological, human and information components of the potential to implement a development strategy based on a set of indicators, considering construction industry standards and market requirements.

Key words: strategic potential, construction industry, enterprise, development strategy, tools, stages, formation, analysis, evaluation, methodological approach.